

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 11. De conscientia scrupulosa, quatenus debeat voluntas nostra ei
conformari,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78322](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78322)

causa, quando Superior precipit subito aliquid de cuius respectu nihil euidenter constat, potest eidem subito esse, quod Superiorioris imperantis vocem, tanquam diuinam voluntatis, cuius formam conformare tenemur; interpretem audire debeat, iuxta illud Luc. 10. Qui vos audit me audit: & qui vos spernit me spernit. Ad deo ut nisi constitit illi aperire, quod Superior vrens imperandi iure accepto à Deo, perperam interpretetur diuinam voluntatem (sicut constat cum aliquid imperat, quod euidenter patet turpe malum esse) licet potest se tali imperio conformare; ut miles precipiente suo principe pugnare potest ut in bello quod eum est non esse contra Dei preceptum: ita & in bello de quo vitum contra Dei preceptum fit, certum non est, ex cap. Quid culpatur 23. quæst. 1. Quod & ratio confirmatur; quia cum inferior in humana societate habeat se ad Superiorem; sicut in humano corpore membra alia se habent ad caput: eundem in dubio debet ipse iudicium Superioris potius quam suum sequi. Ad quod fit etiam illud D. Bernardi præclare dictum sub initium tractatus de precepto & dispensatione. Sicut Deus siue homo Vicarius Dei, mandatum quodcumque tradiderit, pari profectò obsequendum est curam: ubi tamen Deo contraria non precipitur. Quæ vltima verba indicant in dubio, debe e probabiliter constare subdito, illud quod precipitur esse sibi licitum. Hoc enim est, non esse Deo contrarium.

Ceterum si propria opinio non obstat quominus quisque possit præpositi sui præceptum sequi contra eandem propriam opinionem: nihil etiam obstat quominus pariter possit sequi opinionem alterius vti docti, non præpositi sui. Namque opinionum contrarietas non cessat ex eo, quod vna earum sit inferioris, & altera superioris. Atque si opinionum contrarietas non obstat, quominus inferior possit contra propriam, in agendo Superioris opinionem sequi: nec obstat quominus similiter possit quis contra propriam, sequi opinionem alienam, si eam (ut debet ad eandem temeritatis & imprudentiæ labem) probabilem esse iudicet non leuiter, sed bona ductus ratione: qualis est, quod rerum moralium sit magna incertitudo, illaque opinio sæpe propriæ opposita, aut habet res habeat doctos valentes ingenij acuminem ac iudicij maturitatem. Neque ipse, ex eo, quod occurrat illi argumentum quod soluere non potest, debeat singulari suo iudicio existimare sententiam ipsorum in probabilem esse. Cuiusmodi ratio sufficere potest ad formandum prudenter iudicium practicum, tutamque conscientiam faciendam: non obstante contrario iudicio nostro speculationis: cuius fundamenta non faciunt demonstrationes vel auctoritates euidentes, quæ illi alteri iudicio probabilitatem auferant, nec nos illi acquiescere permittant.

Documenta nota ad iudicandum: num in re dubia tua formaauerimus conscientiam.

SECTIO III.

circa hoc autem, & alia quæ spectant ad tutam in re dubia conscientiam formandam, iuuenit sequentia documenta notare.

Primum est, quod habet Gabriel Vasquez ad 1.2. D. Tho. disp. 62. cap. 4. num. 17. ut opinio aliqua censeatur ad hoc sufficenter probabilis, ut possimus eam sequi contra propriam; non debere esse vnius doctoris tantummodo: nam patet non esse prudentiæ, ob vnius auctoritatem, secundum aliquam opinionem: operari contra propriam aut aliorum communem. Neque refert quod illa auctoritas possit esse probabilis sufficienter ad agendum secundum eam: quia id proprie a fit, quod rationes habeat quæ probabiliter persuadeant illi eiusmodi opinionem, etiam si communi opinioni oppositam.

Secundum est, quod variis exemplis Azor. illustrat in 1. par. Moral. institut. lib. 2. cap. 9. opinionem quæ nititur, fulciturque definitione fidei, aut ei maxime accedit, sequendam omnino esse tanquam certam veram, quorumcumque doctorum sententia potest haberi. Ratio est, quia definitio fidei nullam patitur dubitationem.

Tertium est, inter opiniones, præferendam esse eam quæ magis in legis, iurive sententia, & in intelligentia inest, aut magis accepta rationabili consuetudine comprobatur. Tales enim maxime sunt quæ aperiunt quid ex obligatione sit agendum, aut fugiendum.

Quartum est. Inter duas aut plures opiniones eam quæ benignior mitiorque est amplectendam esse in rebus ad odium non ad fauores, spectantibus: quod patet ex regula 13. iuris in 6. Odi restringi & fauores conuenit ampliari. In cæteris rebus vero probabiliter esse ut plurimum anteferendam. Ad quod faciunt ante dicta in præced. sect. 1.

Quintum est. Communem doctorum opinionem hinc antiquata sit, singulari alicuius doctoris opinioni anteferendam esse in rebus agendis. Ad quod facit illud quod dicit soler, Plus vident oculi quam oculus. Aduerte autem cum Azorio in eod. lib. 2. cap. 13. nonnumquam vsu venit ut scriptores dissentiant, alii dicentibus vnam opinionem; alii vero contrariam esse communem: tuncque in anteferenda vna alii, videndum esse si quid de re proposita certi haberi possit ex aliqua lege, vel ex recepta consuetudine; unde vna alteri merito præferenda videatur; sique nihil inueniatur, in delictu procedendum esse iuxta ante traditas regulas.

Aduerte item quod idem author ex Navarr. in Enchir. cap. 27. num. 289. habet: ex pluralitate doctorum classicorum, eorumque quorum auctoritas in scholis est approbata iudicandum esse quæ sit sententia communis, nempe talem censendam esse quando respectu illorum qui eam tenent, pauci sunt auctores classici (qualium Authorum Catalogum & distinctionem habet idem Azor. in seq. cap. 14.) qui contrariam sequantur: vti si septem aut sex ex instituto questionem aliquam tractent, & quinque eorum vnam opinentur, vno aut altero docente contrarium, communis est opinio, quæ quinque vnanimes consensu tradiderunt, ideoque præferenda: nisi vna ille aut alter inueniatur suam sententiam meliori, subtiliori, ac firmitiori ratione comprobare iuxta cap. Capellanus De feris. in quo ex duabus opinionibus propositis, posterior eligitur reddita ratione quod meliori & subtiliori ratione nitereetur. De quare plenius idem Azor. in sequenti cap. 16. quæst. 6.

Ad idem, aut nisi religio & pietas in Deum, aut gratia nostra vel proximi necessitas exigere secundum eam agi, quæ tunc a deo sufficiens causa querendi opinionem minus probabilem reddat probabiliori. Videri possunt quæ docet Gabriel Vasquez ad 1.2. quæst. 19. disp. 63.

Aduerte deum quoad antiquationem opinionis communis: interdum contingere ut antiquiores scriptores non notant aliquod argumentum, aut decretum, maximam vim habens contra plerumque opinionem: tunc vero à recentioribus notato, hos in contrariam opinionem adductos esse: illamque vti improbabilem reprobasse: & ideo non haberi amplius pro communissimo nec pro probabili, ita ut antiqua censenda sit.

CAPVT XI.

De conscientia scrupulosa, quatenus debeat voluntas nostra ei conformari.

SVM MARI VM.

- 106. Scrupulus diuersum quid est, tum à synderesi tum à dubitatione.
- 107. Differentia quæ differt à conscientia & à dubio.
- 108. Omnis possus scrupuli, sum ex frigida complexione corporis, tum ex mania.
- 109. Item ex tentatione D. aboli: & quæ ratione.
- 110. Alia causa ex quibus oritur postus a scrupuli.
- 111. Argumenti occurrentis contra conceptam opinionem, vis alias atque alia: & quomodo.
- 112. Quando liceat agere contra conscientiam scrupulosam.
- 113. Quando non liceat.
- 114. Scrupulus proprie dictus contineri potest, non item improprie dictus, sed rationabiliter deponendus est.

Prænotandum est scrupulum à quo dicitur conscientia scrupulosa, homines improbos male confundere eum synderesi in huius libri cap. 3. descripta; cum viros probos eundem synderesios dictum sequentes in agendo, solè scrupulosos appellare. Si tale in intellectus dictamen esset, scrupulo habedum: sicut scrupulus comprimendus est, synderesis quoque est opprimenda, quod nemo nisi nequa & infamis dixerit: cum ea sit lumen a vultus Dei super nos signatum ex Psal. 4. Male est à nonnulli eo quod nomē scrupuli per metaphorā à lapillo qui

qui in calceo pedem pungens remoratur, & molestia afficit ambulatorem, translatum sit ad animum: scrupulum confundunt cum dubitatione quæ nos in actionibus animi item remoratur, nec sinit esse quietos. Etsi enim aliqua sit virtusque affinitas, non sunt tamen idem proprie: sed dubitatio dicit ignorantiam per quam animus instabilis fluctuat & auctus hæsit, quid consilij capiat, aut sequi debeat. Scrupulus verò dicit animi, postquam firmam de aliqua re opinionem concepit, motionem in contrariam partem: quæ ipsum promptum & alacrem hilaremque in agendo esse non sinit: sed angit, perturbat, angustiisque quibusdam premit, & hærentem cunctabundumque reddit.

107. Vnde differentia hæc est inter conscientiam, dubium, & scrupulum, quod conscientia sit, quando iudicium de agendo aut non agendo, firmatum est in vnam partem potius, quam in alteram oppositam: sique fuerit iudicium verum, recta: si falsum, erronea conscientia dicitur. Dubium verò proprie sit quando tale iudicium non fuerit firmatum in vna partem potius, quam in alteram: ac demum scrupulus proprie sit vt notatum est à Nauarro, ad cap. Si quis autem De penitentia, distinct. 7. num. 17. non quidem iudicium, sicut conscientia, sed potius apparentia contra iudicium: cuius non tollit certitudinem, sicut dubium, sed solum mentem sollicitat ad illud exuendum: vel nouum induendum. Is autem contingit, quando antegressa deliberatione iudicatum est aliquid esse faciendum: aliud se in contrarium offert, ita vt mens fluctuet. Quæ fluctuatio interdum sic augetur vt de cõcepta opinione mentem deliciat: atque contingens ante rei iudicium executionem, faciat vt aliud agatur quam ante agendum videbatur: aut certe cõceptum opus intermittatur ac desieratur. Contingens verò post executionem (vt cum postquam aliquid factum vel dictum vel cogitatum est, oritur in nobis peccati admissi suspicio) animus sic pulsatur, vt licet putemus nos non peccasse, in ea tamen opinione constantes non sumus, nec securi: sed inquieti, & timore perculsi molestia afficiamur: de qua intelligitur illud I Regum 25. Non erit tibi hoc in singultum & scrupulum cordis Domino meo, quod effuderis sanguinem innoxium.

Causæ ex quibus proueniunt scrupuli.

SECTIO PRIOR.

108. PRænotandum est secundò, dictam motionem quæ significatur scrupuli nomine, non prouenire semper ex aliquo argumento in oppositum eius quod iudicamus & sequimur: sed etiam, vt cum D. Anton. 1. par. tit. 3. cap. 10. §. 9. annotant Syluester in verbo Scrupulus & Nauarri in Enchir. cap. 27. num. 281. procedere primo ex complexione corporis, reddente hominem propensum ad timorem: qualis est complexio frigida, vt apparet in feminis, & in melancholicis. Frigoris enim est contringere; contrictioque cordis quæ vergit ad timorem, disponit imaginationem ad facilem apprehensionem mali futuri, quod est proprium timoris obiectum. Vnde fit, vt qui sunt complexionis frigide, faciliè ominentur ibi imminere malum, vbi nullum imminere; atque vt tales in bello corporali, incursum hostium vbi que timent sic in spiritali vbi que metuunt Dæmonis insidias.

Secundò, procedere ex mania inficiente anteriorem cerebri cellulam, in qua est sedes imaginationis, suppeditantis intellectui sensibilibus similitudines. Ob talent enim infectionem plerumque fit, vt intellectui representetur tanquam malum, quod tale non est. Idemque dici potest de aliis vitiis humoribus, quibus cum repletur cerebrum; actiones mentis impediuntur; & iudicium efficitur aut paruum, aut prauum.

109. Tertio, extentione Diaboli, qui Deo permittente potest humores melancholicos & phantasmata sic mouere in homine, vt huius imaginatio turbetur, & erret in representandis intellectui rebus, suggerendo ea etiam quæ nunquam antea in mentem venerunt, aut quæ videbatur perpetua obliuione sepulta: aut quæ præ subtilitate, mens humana vix excogitare possit: Addens interdum motum quemdam corporis, palpitationem cordis, & capitis, ac sensuum grauedinem: vnde tantas rixarum interiorum molestias adfert, vt interioreta pacem, & suauem cordis consolationem arripat. Quinimo viterius pergens, cum videt hominem tranquillitate pri-

uatum, suadet laxam viuendi libertatem, in qua nihil tale experietur. Cui verò id suadere non potest, eum ita vrget scrupulorum importunitate, vt vitam acerbam agat, angatur perpetuò, impatiens fiat, ac melancholicus: contra Deum à quo videtur derelictus identidem murmuret; hominum consuetudinem odiosam habeat, lucis & vitæ tedium sentiat; immo eousque progreditur improbitatis; vt de inferenda sibi vi, morteque conciscenda cogitare incipiat, & ad extremum omnium malorum, desperationem inquam, tendat, seque reprobam & æternæ damnationi addictum existimet.

Quartò, procedere ex malo corporis regimine: hoc est, ex immoderata abstinentia, aut vigilia, & id genus aliis indiscretis corporis macerationibus debilitantibus cerebrum: quæ improbat Deo conser. distinct. 5. cap. Non mediocriter.

Quinto, ex societate & consuetudine hominum, aut lectione librorum scrupulosorum: qua videntes redduntur his similes iuxta illud Psalm. 17. Cum sancto sanctus eris & cum peruerso peruerteris. Itaque in delectu librorum spiritualium & Confessoriorum, cauendi sunt scrupulosi, & nimium seueni; qui æquitate in definiendis forti conscientie controuersiis, vt neciunt quando & vbi oportet.

Sextò, ex ignorantia coniuncta cum negligentia se commendandi Deo: vnde fit frequenter vt timeatur tāquam peccatum, quod non est peccatum. De qua re in Psalm. 13. Dominum non inuocauerunt illic trepidauerunt timore vbi non erat timor. Adde & cum negligentia conscientiam examinandi super re de qua agitur: aut post examinatam, consilium petendi ab aliis, quando sibi ipse non valet quis satisfacere. Adde & cum superbia: familiariter plerisque nolentibus sapientiores ac prudentiores consulere, nec parere cum consulerint, sed suum sequi sensum: aliorum vias relinquendo, ac singularare, solitariumque sequendo iter.

Septimò, ex malo more, quo nonnulli in iis quæ deliberata sunt, constantia vt non affluunt: vnde fit vt in agendo instabiles sint, & leuibz quibuscumque dubitationibus moueantur ex vehementi imaginatione, quā anteuertitur & peruertitur rationis iudicium.

Postremò, ex intentā consideratione quæ suscipitur eum solitudine nimia cauendi illud omne quod potest malum esse, & in via Domini nocere. Sicut enim qui in angusta femina ambulans, nimis attenit considerat profundum in quo labi potest, aut circum se vndique acclamari audit, Causæ, cades, multo magis timet lapsum, quam aliqui faceret: ita qui nimis sollicitus est de cauendo peccato, vt censetur ille qui omnia venialia & minima quæ homo vix in hac vita vitare potest, sollicitè considerat: & phantasiæ vndique suggerenti, & quasi clamanti malum adest, caue cades: intellectus suas quasi aures nimis intente accommodat, timore magis concutitur, seque in agendo exponit periculo peccandi contra conscientiam erroneam culpabilem. Ad hanc causam reduci potest: tum nimis ardor ac indifferetis zelus nonnullorum, qui puritatis adeo amantes sunt: vt minimas etiam maculas perhorrescant, & maximarum loco ducant: tum etiam nimis acinordnatus Dei timor, quem aliqui concipiunt ex consideratione fœneritatis diuinæ iustitiæ in puniendis peccatis. Cui timori obnoxius animus, variarum difficultatum obiecta, tanquam procella, perinde agitur, ac cum metuculosus in tenebris inania quedam, horrendaque spectra, sibi videre videtur.

PRænotandum tertio, argumentum ex quo procedere potest scrupulus, seu motio animi in partem contrariam eius, de quo firmum habetur iudicium; interdum tantum roboris esse, vt merito ex priori sententia deducatur in contrariam, ostendendo improbabile esse id quod ante probabile esse iudicabatur; interdum vero leue admodum esse, & interdum esse quidem alicuius roboris, sed non tanti, vt excitare possit in mente fidem tam firmam, quam prius concepit; aut que illam vincat. Quod cum ita sit motio ex primo argumenti genere proueniens, non nisi improprie dicitur scrupulus, cum sub ea iudicium non maneat firmum. Quæquidem impropria scrupuli acceptione dicere solemus iniectum esse alieni scrupulum; quando rationibus vrgentibus ostensum est ei, aliquid illicitum esse, quod putabat licitum. Ex aliis

verò

Verò argumentorum generibus motio proteniens, est & dicitur propriè scrupulus. Qui quæ ratione possit cum iudicio firmo consistere, explicatur similitudine deducta à naturali & supernaturali certitudine, ad moralem. Et enim persuasus euidenti mathematicorum demonstratione (quod est exemplum Nauarri ad cap. Si quis autem, De penitentia distinct. 7. num. 64.) quod triangulus habeat tres angulos pares duobus rectis, etiam si in contrarium addatur ratio quam solvere non possit, non deducitur tamen de sententia: nec minus quam ante illud credit. Deinde contra fidei articulos interdum se offerunt rationes nobis insolubiles, ex quibus tamen nullatenus in dubium reuocamus, quæ credimus: alioqui efficeremur infideles, cum dubius in fide, infidelis sit. De heret. cap. 1. His ita prænotatis aliquot de re proposita regulæ, propositione seu practicæ statuuntur.

Regula offendentes quatenus debeat conscientia scrupulose voluntas nostræ conformari.

SECTIO POSTERIOR.

112. Prima est. Licetum esse agere contra conscientiam scrupulosam, scrupulo qui nullo argumento nititur. Ratio est, quoniam agens contra eiusmodi conscientiam, nulli periculo peccandi se exponit: cum scrupulus eiusmodi tantum sit motus & anxietas animi, quæ non obligat nos ad agendum: sed potius ad non agendum secundum illum, præferimus cum de se à bono opere sepe retrahat: vel certe efficiat ne hominem fortiter, quæ oportet eum aggrediatur. Accedit, quod talis scrupulus non inducat dubitationem practicam, quæ iudicium contrarium ita reddat incertum aut imprudens, ut voluntas non possit ei tuto conformari.

Secunda regula est. Licetum esse agere contra conscientiam scrupulosam, scrupulo qui nititur leui tantum argumento, aut certe non ita valido, ut non patiatur secum iudicium contrarium constans & firmum sufficienter ad moralem certitudinem. Ratio est, quia si propter quodcumque argumentum, quod facit me formidare de eo quod probabiliter iudico, non liceret mihi illud agere: etiam iudicio ipso, firmitate suam retinente sufficienter ad moralem certitudinem: sequeretur quod quicumque aliquo modo hæsitaret an teneatur omni die Sabbathi à cæna abstinere, non possit tunc conscientia cœnare: etiam manente probabili & moraliter certo priore iudicio, quod possit tunc cœnare, & sic de multis aliis similibus: quod esset onus intolerabile. Accedit quod omnium confessione certitudo moralis ad licite agendum sufficiens, secum pariat aliquam formidinem: quia ut Arist. in 1. E. hic. cap. 3. docet: in rebus agendis seu moralibus non inest ea stabilitas & firmitas (ut nec in salubribus) quæ in materia subiecta requiritur ut certa scientia haberi de ea possit: constatque experientia non esse humani ingenij in talibus rebus sicæque veritatem, ut de contraria falsitate nullo modo formidet. Unde talis scientia, humano modo habenda, non potest prudenter exigi ab homine: quandoquidem talis exigeretur, qualem vix unquam potest sibi comparare. Quinimo, ut notatum est à Nauarri ad cap. Si quis De penitentia distinct. 7. num. 78. quædiu quis rationabili de causa sibi persuadet, se tunc posse aliquid amplecti, non debet curare quod apparenter concurrat in contrarium, aut etiam argumenta quæ dissoluere nequeat: cum maximè probatum sit in præced. cap. lect. 1. liberam esse tenere opinionem probabilem relicta probabiliori: nisi contingeret argumentum illud tale esse quod rem redderet dubiam nec tutam: quia non licet id agere de quo tutumne sit nec illicitum dubitatur: nisi dubium fuerit rationabiliter depositum: quod etiam ibidem notat Nauarri.

113. Tertia regula est. Non esse licitum agere contra conscientiam scrupulosam scrupulo impropiè dicto, id est, qui tam valido argumento nititur, ut iudicium ante susceptum reddat infirmum & destitutum certitudine ad moralem probabilitatem sufficientem. Hæc probatur quia ageret id de quo sibi licere, nullam, & non licere aliquam habet certitudinem moralem: ideoque peccaret: quandoquidem recta ratio dicat peccare eum qui agit id de quo dubitat, cum certus sit de contrario, prout patet ex confirmatione quartæ propositionis traditæ in præcedenti cap. 9.

114. Ex his regulis deducitur, scrupulum propriè dictum contemni posse, ac pro arbitrio deponi: cum liceat contra ipsum

agere, nec contineat sufficiens motuum respuendi aliquid tanquam illicitum, quod alias rationabili de causa licitum esse creditur. Scrupulum verò impropiè dictum nec contemni nec pro arbitrio deponi posse. Sicut enim aduersus hunc agi non potest, quia nititur ratione probabili: ita nec deponi potest prudenter & sine temeritate, nisi habita ratione sufficienter ostendente licitum tutumque esse amplecti illud, contra quod est exortus. Vnde Cordub. lib. 3. questionarj quæst. 12. propos. 2. admonet non excusari à peccato illos qui postquam aliquid licitum esse persvaserunt sibi, sic afficiuntur ad illud, ut contemnant rationes quamcumque probabiles, quæ in contrarium se offerunt: siue contemptus sit formalis, ut cum quis attendit se dubitare, ac putare probabiliter illud ipsum ad quod afficitur illicitum esse: agit nihilominus; nihil faciens rationem quæ habet dubitandi probabiliter: siue etiam contemptus sit interpretatiuus; ut cum quis conscientiam probabiliter dicat, suggerenteque illicite esse id ad quod afficitur, auertit intellectum à tali consideratione, ut sine remorsu & molestia agat id ipsum quod ei placet. Tales sunt qui ex Iob cap. 21. dicunt Deo: Recede à nobis, & scientiam viarum nostrarum nolumus: & ex Isaiæ cap. 30. Nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt; loquimini nobis placencia. Aut certe applicat quidem intellectum ad considerandum: sed enata dubitationi occurrat ex leui tantum causa, nec scrupulum probabili fundamento innixum deponit sufficienti ratione. Aduerte obiter ad istiusmodi interpretatiuum contemptum reuocari posse in aduertentiam, ac obliuionem culpabilem, nec à peccato excusantem: qualis est cum quis prius debite præparatus ad confitendum omnia peccata sua mortalia, fiscalis negotij implicat se an equam confiteatur, ut probabiliter conicere possit aliqua sibi excidisse memoriâ, & nihilominus absque alia præparatione confitetur: per in aduertentiam obliuionemve retinens partem aliquam dictorum peccatorum. Non enim excusatur ab eo peccato, quod committitur faciendo confessionem mutilam.

CAPVT XII.

De ratione cognoscendi quis scrupulus tanquam inanis carensque fundamento contemni possit.

SUMMARIUM.

- 115 Talis ratio requirit, ut vel exquiratur eruditum iudicium, vel sufficiens diligentia in inquirendo ad h. beatur.
- 116 Requiritur item vsus communis, seu aequitatis, quidque hæc sit.
- 117 Ordinarie vsendum est eadem legem interpretando.
- 118 Exceptio est, cum lex rigorem seruari præcipit, aut scandalum generaretur.
- 119 Cuius sit talem interpretationem facere.
- 120 Ad vitandum peccatum transgressionis, sufficit, secundum sensum benignum seruari legem.
- 121 Non obligat lex ad nimis difficile, nec ad id quod merito faceret ridiculum.
- 122 Vita bonorum, & consuetudo rationabilis tolerata, haberi potest pro viuendi regula.
- 123 Bona fides excusat à mortali agentem contra legem.
- 124 Obiectiones qua aduersus dicta videntur fieri posse, cum responsione ad eas.

Do sunt quæ in praxi traditarum regularum scitu & necessaria sunt, & difficilia, ideoque exponenda. Alterum est ratio cognoscendi, An scrupulus pulsans animum talis sit, qui ut inanis nulloque sufficienti fundamento nixus cõtemni possit. Alterum est ratio reducendi ad tranquillitatem animi scrupulis quasi tempestatibus agitatum. Hanc autem iam persecuti sumus in præcedenti lib. 2. cap. 9. & 10. Illa ergo tantum restat hic persequenda in eorum etiam gratiam qui tranquillitatem animi, pacatamque conscientiam habere solent: ut scrupulum, qui tanquam inanis contemni potest, nouerint discernere à probabili dubio, & eorum scrupulo impropiè dicto, qui cum nitatur sufficienti fundamento, non nisi rationabili de causa, ut ante habitum est, deponi potest.